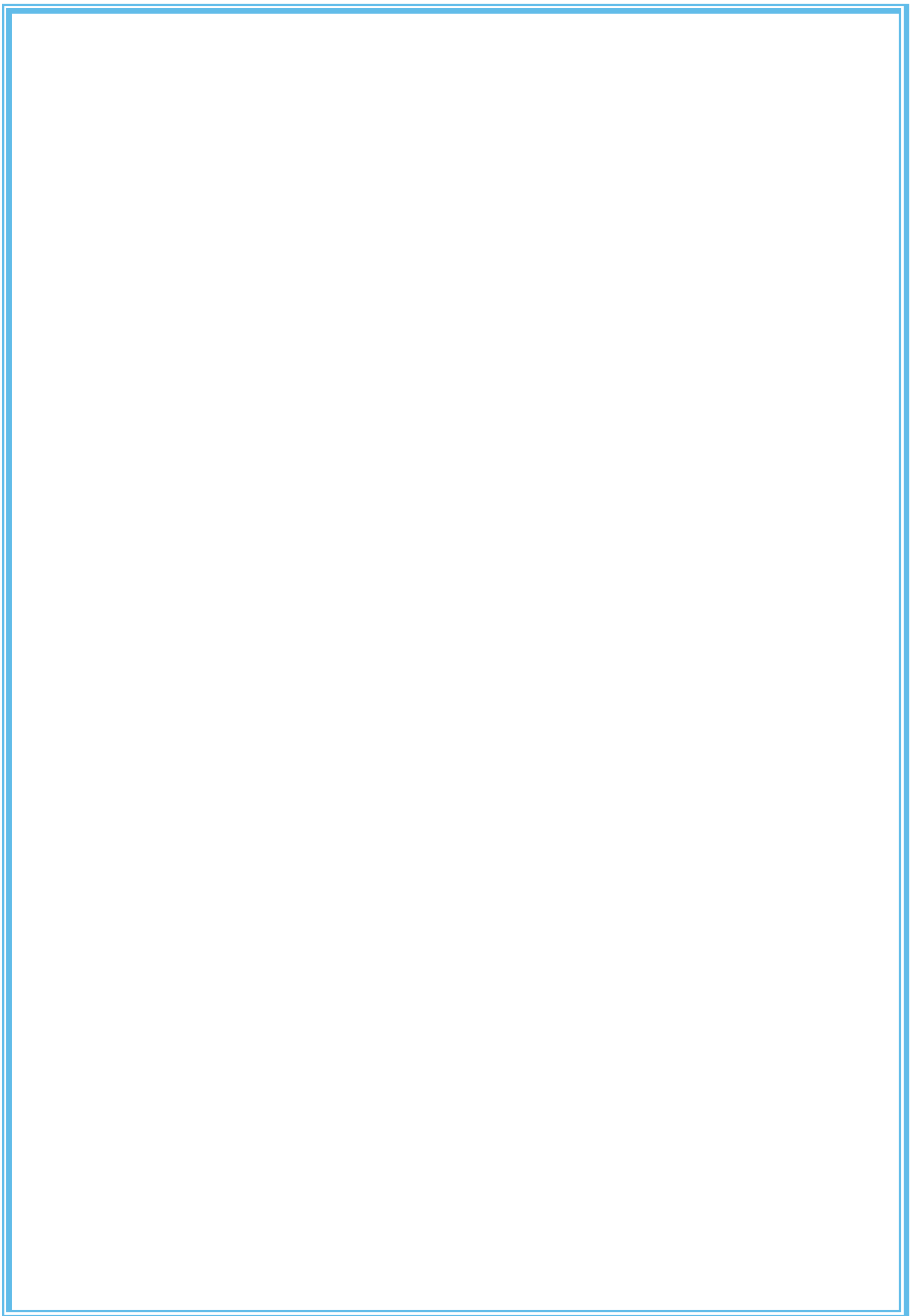

VEILEDET SELVHJELP

Modul 3

Grubling og bekymring

Modul 3

INNHOLD:

side

Trinn 1: Grubling - Et fortvilet ønske om å forstå 51

Kontroll over grubling og bekymring 51

Trinn 2: Kartlegging av gruble- og bekymringstanker 60

ABC-Skjema med Tankefeller og Gruble- og bekymringstanker – et eksempel 61

ABC-Skjema med Tankefeller og Gruble- og bekymringstanker 62

Trinn 3: Gruble og bekymrings sirkelen 63

Gruble og bekymrings sirkelen, med tankefeller – et eksempel 64

Gruble og bekymrings sirkelen, med tankefeller 65

Gruble og bekymrings sirkelen, med tankefeller og følelser/atferd – et eksempel 66

Gruble og bekymrings sirkelen, med tankefeller og følelser/atferd 67

Trinn 4: Alternative tanker 68

Støttespillere 69

Gruble og bekymrings sirkelen med tankefeller, følelser/atferd og alternative tanker/atferd (D) – et eksempel 70

Gruble og bekymrings sirkelen med tankefeller, følelser/atferd og alternative tanker/atferd (D) 71

Trinn 5: Aktivitetsskjema 72

Aktivitetsskjema 73

Trinn 6: Forberedelse til veiledningssamtale 74

GAD-7 75

PHQ-9 76

Oppsummering og tanker til veiledning 77

Ekstra skjema 78

Modul 3

Trinn 1: Grubling - Et fortvilet ønske om å forstå

«En vanlig antakelse hos personer som er deprimerte er at en kan løse problemer ved å tenke mye på dem. Men forskning viser at depressiv grubling svekker evnen til å løse problemer. Man hindres i å gå inn i aktiv og handlingsrettet problemløsning.»

Modul 3 starter med artikkelen «Kontroll over grubling og bekymring» - les artikkelen og gjør oppgavene underveis.

Kontroll over grubling og bekymring

Av psykolog Torkil Berge

Det å sitte uvirksom i selskap med tunge tanker er en stor energytv. Under en depresjon blir negative "kvernetanker" som kvikksand som trekker deg ned og tar fra deg håp. Forfatteren Andrew Solomon skrev at hans største anklage mot depresjonen var at den tok nåtiden fra ham. Han tilbrakte all sin tid med å gruble over fortiden og bakgrunnen for de depressive plagene, og med å bekymre seg for fremtiden. Det er heldigvis mulig å få kontroll over kvernetanker og vinne nåtiden tilbake. Dette notatet gir råd om hvordan du kan gå frem for å få kontroll over vedvarende grubling og bekymring.

Grubling

Depresjon preges av negativ grubling. En tenker om og om igjen på hvor dårlig en føler seg, hvor lite energi en har og hvor lite motivert en er til å gjøre noe. Bakgrunnen for dette er ofte et fortvilet ønske om å forstå. En vanlig antakelse hos personer som er deprimerte er at en kan løse problemer ved å tenke mye på dem. Men forskning viser at depressiv grubling svekker evnen til å løse problemer. Man hindres i å gå inn i aktiv og handlingsrettet problemløsning.

Grubling er som kvikksand, der den ene negative tanken tar den andre. Jo lengre dette pågår, desto vanskeligere er det å løfte seg over i en annen sinnsstemning. Da kommer mer positive tanker og minner vanskelig frem. Minner er ofte samlet i nettverk i hukommelsen. Triste og vonde minner er bundet sammen. En depressiv sinnsstemning gir sterk økning i tilgangen på negative minner. Samtidig stenges positive minner ute. Det blir rett og slett vanskeligere å erindre når man hadde det hyggelig og når man følte at man fikk til noe.

Det er en nær forbindelse mellom hvordan vi føler oss og hva vi tenker. Under en depresjon vil en følelse av å være oppgitt danne grobunn for tanker om et liv uten mening og en fremtid uten håp. Ved å gruble på hvor alene en er, blir følelsen av ensomhet og isolasjon sterkere. Ved å tenke på det vonde en har opplevd i livet, blir det vanskeligere å se det positive i situasjonen her og nå. En opplever å mangle energi, blir sittende og gruble over dette og føler seg bare mer og mer fortvilet.

Nyttige spørsmål ved grubling

Et første steg er å få oversikt over din grubling og dine holdninger til den:

- Hvor mye tid bruker jeg nå til grubling?
- Hvilken tid på dagen er den verste?
- Hvilke fordeler har grublingen for meg, og hva er ulempene?
- Opplever jeg at grublingen lar seg kontrollere?

Disse spørsmålene kan gi et utgangspunkt for konkret kartlegging av grublingen:

- I hvilke situasjoner kommer grubletankene, og er det spesielle hendelser som utløser dem?
- Hva påvirker grublingen, og hva fører til at jeg slutter å gruble?

I selve situasjonen og mens grubletankene er sterke, kan du spørre deg selv:

- Er disse tankene nyttige, og hvor leder de meg hen?
- Er dette noe jeg har vært gjennom mange ganger før?
- Bidrar de til å gjøre meg mindre eller mer deprimert?

Du kan så vurdere om tankene kretser rundt temaer som du vet er knyttet til depresjonen. Det kan være tanker omkring verdiløshet, meningsløshet og håpløshet. I så fall vet du at det er depresjonens stemme du hører.

Det er spesielt viktig at du er oppmerksom på virkningene av "hvorfor"-spørsmål, for eksempel:

- Hvorfor skjer dette med meg?
- Hvorfor føler jeg dette?
- Hvorfor kan jeg aldri gjøre noe riktig?

Svarene du gir til slike spørsmål vil ofte være svært generelle og vage. De krever gjerne at du "burde" gjøre noe, men gir få nyttige anvisninger om hva du konkret kan gjøre. Tren derfor på å bruke "hvordan"- og "hva"-spørsmål i stedet, for eksempel:

- Hvordan kan jeg gripe fatt i dette problemet?
- Hva vil konkret være nyttig for meg å gjøre i denne situasjonen?

Et råd her er å følge to-minutters-regelen:

Etter at du har merket at du er i en grubletilstand, gi deg selv et par minutter til å tenke videre. Still deg så spørsmålene:

- Gjør jeg fremskritt i forhold til problemet jeg prøver å løse?
- Forstår jeg mer nå enn det jeg gjorde før?
- Blir jeg mindre deprimert og selvkritisk av å tenke slik?
- Hvis en venn var i samme situasjon, ville jeg rådet ham eller henne til å gruble på dette?

Hvis svaret er nei, så bruk grubletilstanden som et startskudd for handling. Gjør noe konkret, hva som helst, fortrinnsvis noe som engasjerer deg nok til at de tunge tankene blir mindre påtrengende.

Kognitive metoder ved grubling

Som et forsvar mot depressiv grubling, snakker vi ofte om de tre D-er:

- Distrasjon – all aktivitet som får deg bort fra de tunge tankene når de er på sitt mest knugende. Prøv ikke å presse vekk tankene, da blir de gjerne bare sterkere. Aksepter deres tilstedeværelse, samtidig som du retter oppmerksomheten over på noe annet.
- Distanse – prøv å skape litt avstand til det negative, for ikke å la selvkritikk underminere selvfølelsen og la pessimismen ta fra deg alt håp; erkjenn at det er depresjonens stemme du hører, og at den neppe vil deg vel.
- Diskusjon – når du har energi til det, prøv å få til en indre diskusjon omkring gyldigheten av de negative tankene, ved å spørre deg selv:
  - Hva ville jeg sagt til en venn som var i samme situasjon?
  - Ville jeg vært like negativ og pessimistisk da?
  - Hvilke kommentarer kunne ha formidlet forståelse og oppmuntring?

For at diskusjonen skal bli fruktbar, kan du gjøre bruk av kognitive teknikker og "ABC-modellen". Det står mer om dette i heftene: "Tankens kraft: En kognitiv tilnærming" og "Svarte veikart: Depressiv tenkning". Du kan også bestemme deg til å utsette hele diskusjonen til du får snakket med en person du har tillit til.

I kamp med grublemonsteret

Det er vanskelig å la være og gå inn i diskusjon med grubletanker som føles viktige. Se for deg at du er i en tautrekkingskamp på liv og død med et svært og stygt grublemonster. Monsteret står på den andre siden av et mørkt og bunnløst hull i bakken, som det prøver å trekke deg ned i. Fortvilet gjør du alt du kan for å trekke i tauet, men det virker som om du aldri kan vinne. Jo hardere du trekker, jo mer øker presset fra monsteret på den andre siden av hullet. Du leter desperat etter måter du kan få overtak på, spenner hælene fast i bakken og rykker enda kraftigere til i tauet. Hva ellers kan du gjøre?

Vårt forslag er at du heller finner en måte å slippe tauet på. Da er du fri, og kan gå i den retningen du velger. Monsteret vil rope og lokke for å få deg inn i tvekampen igjen, men du går bare videre i livet ditt.

Slik beskrev "Torbjørn" hvordan han etter lengre tids trening med kognitive metoder fikk mer kontroll over sitt grublemonster:

Det har vært veldig nyttig å lære meg å takle alle de tilbakevendende negative tankene og all den pessimistiske grublingen og bekymringen. Det tok litt tid å jobbe inn disse metodene, men nå kan jeg kjenne igjen slike tanker med en gang, og deretter mobilisere et system av støttetanker som anerkjenner dem, men som samtidig langt på vei ufarliggjør dem ("Nå er det depresjonen som snakker", "Ville du sagt det der til en god venn?"). Eller jeg kan kneble dem i fødselen ved for eksempel aktivt å bestemme meg for å tenke på noe helt annet, eller enda mer effektivt, gå en tur eller foreta meg en eller annen aktivitet som driver den pessimistiske grublingen på flukt. Før jeg lærte meg dette, ville jeg i stor grad forsøkt å argumentere med de negative tankene, noe som bare forsterket dem gjennom at jeg gikk inn på deres premisser.

Konkretiseringstrening ved grubling

Et virkemiddel mot grubletanker, er at man regelmessig øver seg på å rette oppmerksomheten mot konkrete detaljer, som en for form for "konkretiseringstrening":

- Fokuser på det som faktisk skjer, og ikke hvorfor det skjer eller mulige følger av det.
- Unngå å bli for generell og abstrakt.
- Ta for deg de konkrete detaljene.
- Hva er det som gjør denne hendelsen unik og spesiell?
  - Hva ser du?
  - Hva hører du?
  - Hvem gjør hva?
- Fokuser på prosessen som om du ser på en film og ser historien utvikle seg.
- Lag så en detaljert plan for hva du nå vil gjøre og hvordan du vil gå fram for å gjøre det.

Bekymring

Mange personer med depresjon, angstlidelser, søvnproblemer, vedvarende smerter og utmattelse bekymrer seg for vonde ting som kan hende, og er urolige og rastløse. De har en sterk følelse av å være sårbare. Noen har, i tillegg til depresjonen, såkalt generalisert angst, som er en angstlidelse preget av vedvarende og overdreven bekymring.

Bekymring kan fungere som en flukt fra følelser. Personen stanser da sjelden opp og åpner for følelser, eller prøver å se for seg det en frykter i sin ytterste konsekvens. Bekymring tar heller form av en indre samtale med kjeder av ord og setninger, der en febrilsk leter etter tiltak som kan forhindre det negative fra å skje. Samtidig spennes musklene i forsvar. På sikt bidrar det til ansenhet, smerter i kroppen, magebesvær og søvnproblemer.

Ikke kjemp mot tankene

Problemet med overdreven bekymring er ofte ikke mangelfull kontroll, men at en gjør et forsøk på å overkontrollere egen tenkning. Et forslag er at du i utgangspunktet forsøker å *akseptere* at bekymringen melder seg i den aktuelle situasjonen. La være å si til deg selv at du ikke skal bekymre deg. De fleste mennesker er bekymret for noe fra tid til annen.

Bekymring er ikke skadelig i seg selv, og å være uten bekymringer behøver heller ikke være en fordel. Tvert om kan det å bekymre seg for noe vi er engstelige for å gjøre, være en form for problemløsning. Et eksempel er at vi tvinges til grundigere forberedelser.

Målet er ikke å slutte med bekymring, det er verken mulig eller fordelaktig. Målet er å begrense varigheten og styrken av bekymring som ikke bringer deg nærmere løsning av problemene, men som gjør vondt verre ved at det blir stadig flere bekymringer å tenke på. Dette inkluderer det å bekymre seg over bekymringen, for eksempel å bekymre seg for at bekymring i seg selv er skadelig eller farlig.

Utgangspunktet for de følgende rådene er at du aksepterer at bekymringstanker vil melde seg og at det er helt naturlig å bekymre seg fra tid til annen. Det å forsøke å undertrykke tankene har ofte den paradoksale effekten at de bare blir sterkere. Da er det bedre å prøve å akseptere bekymringstankenes tilstedeværelse samtidig som du flytter oppmerksomheten ut mot praktiske gjøremål der og da. En huskeregel for en slik fremgangsmåte er: "Aksepter innover, fokus utover".

Kartlegging av bekymringstanker

Du kan kartlegge tiden som du bruker til bekymring, i hvilke situasjoner du er bekymret, hvilke temaer du bekymrer deg over, og hva du gjør for å kontrollere bekymringen. Her er det viktig å få oversikt over såkalte "trygghetssøkende strategier", det vil si hva du gjør for at det negative ikke skal hende. Eksempler er å unngå å lese om ulykker og dødsfall i avisen, vaske gulvene daglig i tilfelle besøk, alltid sjekke om du har gjort noe feil, kontinuerlig sjekke e-post eller stadig be om beroligelser fra andre. Slike strategier demper kanskje noe av uroen på kort sikt, men bidrar samtidig til å holde ved like opplevelsen av fare og av å være sårbar.

Skille mellom tenkte og reelle farer

Du kan skrive ned dine bekymringstanker og hvor mye du tror på dem, på en skala fra 1 (liten tro) til 10 (stor tro). Ofte vil det vise seg at det negative ikke skjer, eller at du håndterer en vanskelig situasjon langt bedre enn det du fryktet.

Mange sier nettopp at de ikke har problemer med å takle utfordringer og kriser når de først kommer. De takler de reelle farene og truslene, for eksempel når en i familien utsettes for en ulykke. Det er de "tenkte" truslene som er det vanskelige, for de har jo ikke inntruffet enda, og det er lite en kan gjøre med dem her og nå.

Du kan trene deg til å se forskjellen mellom reelle og tenkte trusler. Reelle trusler vekker gjerne sterkere følelser, de skjer her og nå, det er mulig å gjøre konkrete tiltak og det er vanligvis enklere å forklare andre hva som skjer. Det er for eksempel lettere å forklare følgende situasjon: "Jeg har nettopp fått en telefon om at min datter er på legevakten, jeg må reise ned dit og hjelpe henne", enn denne: "Jeg ble så bekymret nå, for jeg begynte å tenke på at min datter kanskje velter på sykkelen på vei hjem skolen, jeg må ringe henne og be henne om å være forsiktig".

Du kan trene deg til med ditt indre øye å se for deg positive utfall av de tenkte faresituasjonene. Et eksempel er å forestille seg at din datter reiser seg uskadd etter at sykkelen har veltet. Blid og fornøyd sykler hun videre hjemover.

Prøv å skille mellom ting du kan gjøre noe med og ting du ikke har muligheter for å påvirke. Å bruke tid på og bekymre seg for ting en ikke kan gjøre noe med, er utmattende. Da er det bedre å prøve og bruke energien på områder hvor det å omsette tankene til handling kan ha en betydning.

Bekymringsfrie soner og tidsperioder

Du kan skrive ned hvilke problemer og farer som er involvert i en bok, og hente dette frem senere når du føler at du på en mer konstruktiv måte kan gripe fatt i problemene. Du kan sette av en bestemt tid hver dag, for eksempel en halv time, til å gå inn i det bekymringsfulle. Resten av dagen, når tankene kommer, henvises disse til denne bekymringstiden. Fokus er da på hvordan du kan håndtere vanskene, der du skiller mellom reelle problemer og tenkte problemer. Tilsvarende kan du skille mellom problemer du ikke har kontroll over og problemer du faktisk kan gjøre noe med.

Du kan etablere bekymringsfrie soner og tidsperioder. Eksempler er når du kjører bil, i tiden fra du våkner til etter frokost, eller når du er i stuen.

Du kan prøve å utsette bekymringen noe. Du kan for eksempel avtale med deg selv at du vil tenke mer på det om et par minutter, skal bare ut og sjekke postkassen først. Slik får du en kort pause hvor andre aktiviteter kan komme i forgrunnen. Da kan det senere være noe lettere å motstå tankene.

Tanken er fri

Mange føler seg ute av stand til å utøve en slik kontroll over bekymring. Det er riktig at de negative tankene vanligvis begynner ufrivillig, men de *oppretholdes* som regel under bevisst kontroll. Det innebærer at det er umulig å hindre bekymringstankene fra å dukke opp, for tanken er fri. Men du har mulighet til å påvirke hvordan du velger å reagere på tankene, hvor mye oppmerksomhet de gis og hvilke følger de får.

Se på tankene, ikke gjennom dem

Det er ikke lett å være seg bevisst at en tenker mens en tenker på noe. Når grubletankene og bekymringstankene er sterke, er vi sjelden klar over der og da at "tankekvernen" er satt på

høygir. Vi ser vanligvis ikke *på* tankene, men *fra* dem og *gjennom* dem. En fisk har vannet som sitt naturlige miljø. Den "vet ikke" at den er under vann; den bare svømmer. Mennesker "svømmer" i sine tanker, så involvert i dem at vi knapt merker at de er der.

Gjennom øvelse kan du trene deg til å se *på* tankene og ikke gjennom dem. Tanker er ikke fakta, de er bare tanker. De behøver ikke tas bokstavelig. Da kan du unngå å trekkes inn i strømmen av depressive grublerier og angstfylt bekymring – inn i fortid og fremtid, men delta i livet slik det skjer *nå*.

Avslutning

Det vi beskriver her er enkle tiltak i teorien, som selvsagt er vanskelig å gjennomføre i praksis - ikke minst under en depresjon eller angstlidelse. Man må trene systematisk på å få en annen måte og forholde seg til grubling og bekymring. Denne treningen må ofte skje regelmessig og over en lengre tidsperiode.

Gode råd:

- Avtale med dine nærmeste at de skal hjelpe deg med og dempe deg hvis du bruker for mye tid på grubling og bekymring.
- La dem støtte deg i å rette oppmerksomheten mot det som skjer her og nå, og ikke mot grubling (fortid) eller bekymring (fremtid).
- Da reduserer du stress, lever mere i nuet og får styrket følelsen av handlekraft og livskvalitet.

Slik formulerte Gwyneth Lewis det i sin bok om depresjonen:

Den endeløse kampen med de kritiske stemmene i hodet hadde gjort meg så mye vondt at jeg gjorde alt jeg kunne for å undertrykke dem. Men så forsto jeg at uansett hvor mange "busser" med tanker som kom kjørende, så trengte jeg ikke å hoppe på noen av dem. Jeg lærte å la bussene kjøre forbi, så dem bare passere. Dette er det aller viktigste jeg har lært om depresjonen. Det virker kanskje opplagt, men for meg var virkningen enorm.

Modul 3

Trinn 2: Kartlegging av gruble- og bekymringstanker

For å få en bevissthet og en oversikt over egne grublinger og bekymringer er det hensiktsmessig å starte med en kartlegging av disse. På neste side finner du nok en gang et ABC-skjema, med tankefeller – men denne gangen også med plass til gruble- og bekymringstanker. Fyll ut ABC-skjemaet, bruk hjelpespørsmålene.

ABC-Skjema med Tankefeller og Gruble- og bekymringstanker – ET EKSEMPEL

Situasjon – A	Tanker – B	Tankefeller – T	Gruble- og Bekymringstanker – G/B	Følelser inkl. kroppslige reaksjoner og atferd - C
<ul style="list-style-type: none"> - Hvor er jeg? - Når er det? - Hvem er jeg med? - Hva gjør jeg? - Hva skjer? 	<ul style="list-style-type: none"> - Hva gå gjennom hodet mitt? - Hvilke forestillingsbilder har jeg? - Hva uttrykker mine følelser i situasjonen? - Hva er det verste som kan skje? - Er jeg lei meg for noe? - Hva sier hendelsen om andres tanker om meg og mitt forhold til andre? 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilken tankefelle har jeg gått i nå? - Har jeg noen beviser for at det jeg tenker nå er sant? 	<ul style="list-style-type: none"> - Tanker som utløser grubling og/eller bekymring. - Som starter en rekke tanker som kverner rundt og eskalerer mer og mer, og blir til en ond sirkel av tanker det er vanskelig å komme ut av. 	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke følelser er involvert? - Beskriv f.eks. hver følelse med et ord, som stresset eller irritert.
<ul style="list-style-type: none"> - Er på jobb. - Fredag ettermiddag. - Sjefen kommer inn. - Kritiserer prosjektet jeg har jobbet med i hele dag. 	<ul style="list-style-type: none"> - Han synes jeg er udugelig. - Jeg er dum. - Jeg kommer til å få sparken. - Jeg duger ikke til noen ting. 	<ul style="list-style-type: none"> - Å konkludere for tidlig. - Å sette merkelapper. - Å konkludere for tidlig. - Forstørring og minimering 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hvorfor kunne jeg ikke bedt om hjelp sånn at jobben ble gjort ordentlig? 2. Jeg burde taklet dette på en bedre måte. <p>Osv.....</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Trist. - Engstelig. - Får vondt i magen. - Blir anspent. - Får lyst til å gråte. - Låser meg inn på do. - Gikk hjem tidlig fra jobb.

ABC-Skjema med Tankefeller og Gruble- og bekymringstanker

Situasjon – A - Hvor er jeg? - Når er det? - Hvem er jeg med? - Hva gjør jeg? - Hva skjer?	Tanker – B - Hva går gjennom hodet mitt? - Hvilke forestillingsbilder har jeg? - Hva uttrykker mine følelser i situasjonen? - Hva er det verste som kan skje? - Er jeg lei meg for noe? - Hva sier hendelsen om andres tanker om meg og mitt forhold til andre?	Tankefeller – T - Hvilken tankefelle har jeg gått i nå? - Har jeg noen beviser for at det jeg tenker nå er sant?	Gruble- og Bekymringstanker – G/B - Tanker som utløser grubling og/eller bekymring. - Som starter en rekke tanker som kverner rundt og eskalerer mer og mer, og blir til en ond sirkel av tanker det er vanskelig å komme ut av.	Følelser inkl. kroppslige reaksjoner og atferd - C - Hvilke følelser er involvert? - Beskriv f.eks. hver følelse med et ord, som stresset eller irritert.

Modul 3

Trinn 3: Gruble- og bekymrings sirkelen

Skal man greie å komme ut av grublingens ond sirkel må man identifisere sine egne gruble- og bekymringstanker. Du har nå gjort en kartlegging av dine gruble- og bekymringstanker.

Neste trinn blir å se hvordan en tanke kan skape grobunn for ulike gruble- og bekymringstanker og hvordan disse virker inn på oss.

Vedlagt finner du det vi kaller gruble- og bekymrings sirkelen. Vi bruker det samme eksempelet – der ser du hvordan den utløsende situasjon og utløsende tanke setter i gang en selvforsterkende sirkel av grubling og bekymring.

Etter å ha lest eksempelet fyller du ut ditt eget skjema.

Neste oppgave blir å bruke samme eksempel, men denne gangen tilføyer du følelser, kroppslige reaksjoner og atferd – altså det vi kaller C, som er forbundet med dine gruble- og bekymringstanker.

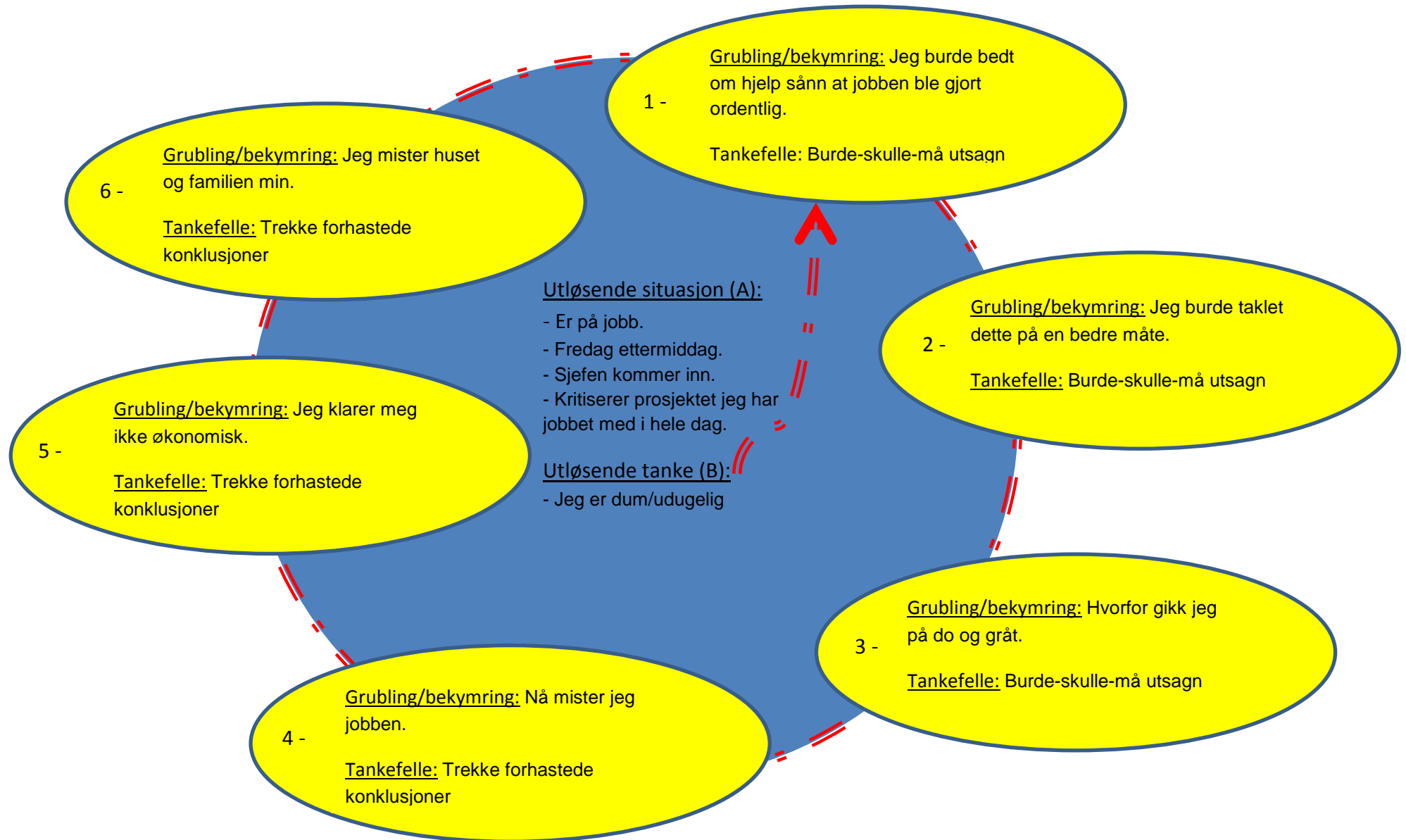
Hold tungen rett i munnen – her ser tilsynelatende det meste likt ut, men om du går inn og studerer eksemplene vil du se forskjellene og hvordan du skal fylle ut dine ABC-skjemaer.

Målet med trinnet er å synliggjøre hvordan grubling og bekymring – et fortvilet forsøk på å forstå, ikke fører til forståelse eller problemløsning; men derimot til flere negative tanker, ubehagelige kroppslige reaksjoner og en uhensiktsmessig atferd. Gruble- og bekymringstanker blir derfor til en selvforsterkende ond sirkel som det kan være vanskelig å komme ut av.

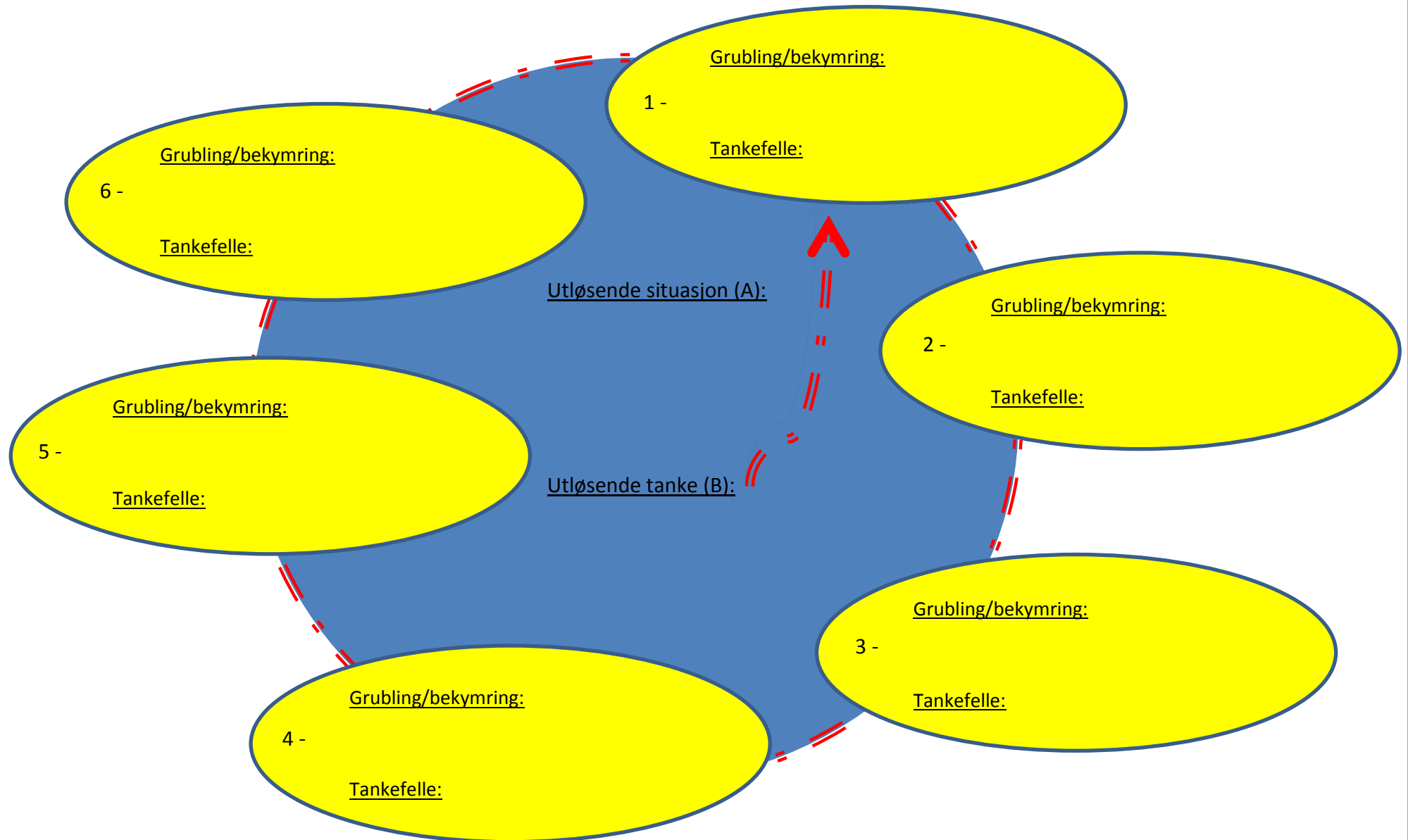
Vi vet dette er en vanskelig og tidkrevende oppgave. Men, hvis du klarer å få kartlagt dine gruble- og bekymringstanker og den selvforsterkende onde sirkelen, er du langt på vei i å få has på grublemonsteret. Du er nå på vei ut av depresjonen.

Gruble og bekymrings sirkelen (G/B), med tankefeller (T) – ET EKSEMPEL

Gruble og bekymringssirkelen (G/B), med tankefeller (T)

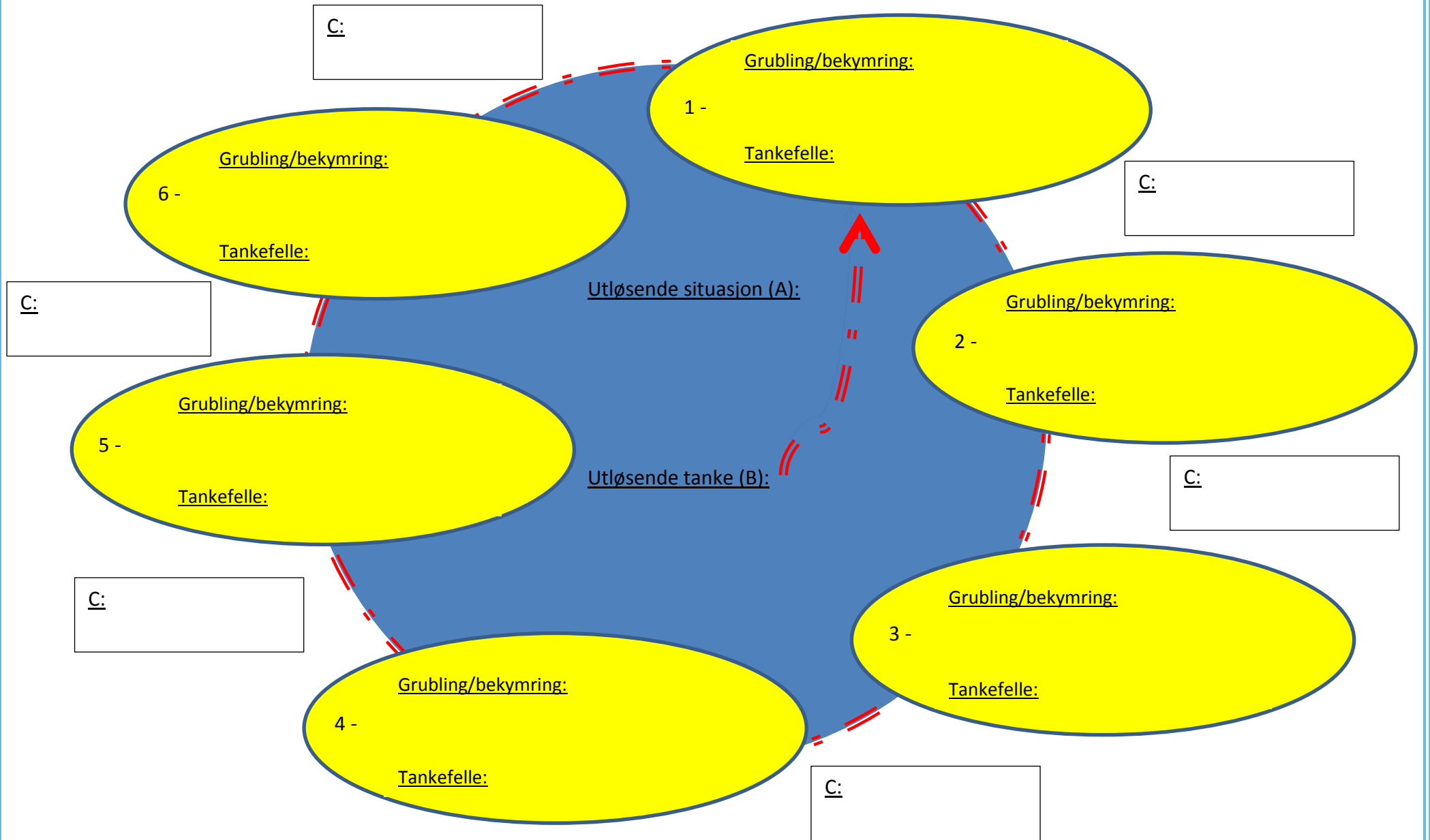

Gruble og bekymrings sirkelen (G/B), med tankefeller (T) og føleres/atferd (C) –

ET EKSEMPEL

Gruble og bekymringssirkelen (G/B), med tankefeller (T) og føleres/atferd (C)

C - Følelse

C - Kroppslig reaksjon

C - Atferd

Modul 3

Trinn 4: Alternative tanker ved grubling og bekymring

- hvordan bryte den onde sirkel?

Nå har du forhåpentligvis fått en forståelse av hvilke tanker som skaper grubling og bekymring hos deg og hvilke tankefeller du ofte går i.

Vi har tidligere i selvhjelpsprogrammet snakket om den kognitive ABC-modellen hvor vi har vist hvordan tankene våre påvirker følelser, handlinger samt kroppslige reaksjoner. Vi har i denne forbindelsen også sett på hvordan følelser og handlinger endrer seg når vi introduserer alternative, mer løsningsfokuserede tanker.

Vi tar nå den samme kognitive grunntanken med oss inn i gruble- og bekymringssirkelen. Det viser seg nemlig at man kan komme seg ut av denne onde gruble- og bekymringssirkelen ved også her å introdusere alternative, mer løsningsfokuserede tanker.

Så i dette trinnet -Trinn 4 - er målet å finne slike alternative tanker og løsninger. Vi har lagt ved et eksempel på hvordan alternative tanker kan gi nye følelser, nye kroppslige reaksjoner og ny adferd. Gå nøye igjennom eksempelet, og legg spesielt merke til hva som skjer med personen i eksempelet når hun introduseres for alternative, mer løsningsfokuserede tanker.

Til slutt ønsker vi at du fyller ut et skjema med dine egne grubling- og bekymringstanker og tankefeller. Deretter ber vi deg introdusere nye alternative tanker inn i skjemaet - for så å erfare at dette vil gi deg nye følelser, kroppslige fornemmelser og ny adferd.

På neste side vil du finne en rekke spørsmål som kan være til hjelp når du fyller ut skjemaet med dine egne gruble- og bekymringstanker.

Støttespillere

Den fornuftige støttespiller

- Glemmer jeg viktige opplysninger?
- Hvordan ville jeg oppfattet dette før jeg ble deprimert?
- Finnes det mer positive alternativer?
- Tror jeg at noe må skje fordi det *kan* skje?
- Bruker jeg overdrevne ord som *må*, *skal*, *aldri* eller *alltid*.
- Hvordan ville en annen person kunne tenke om dette?

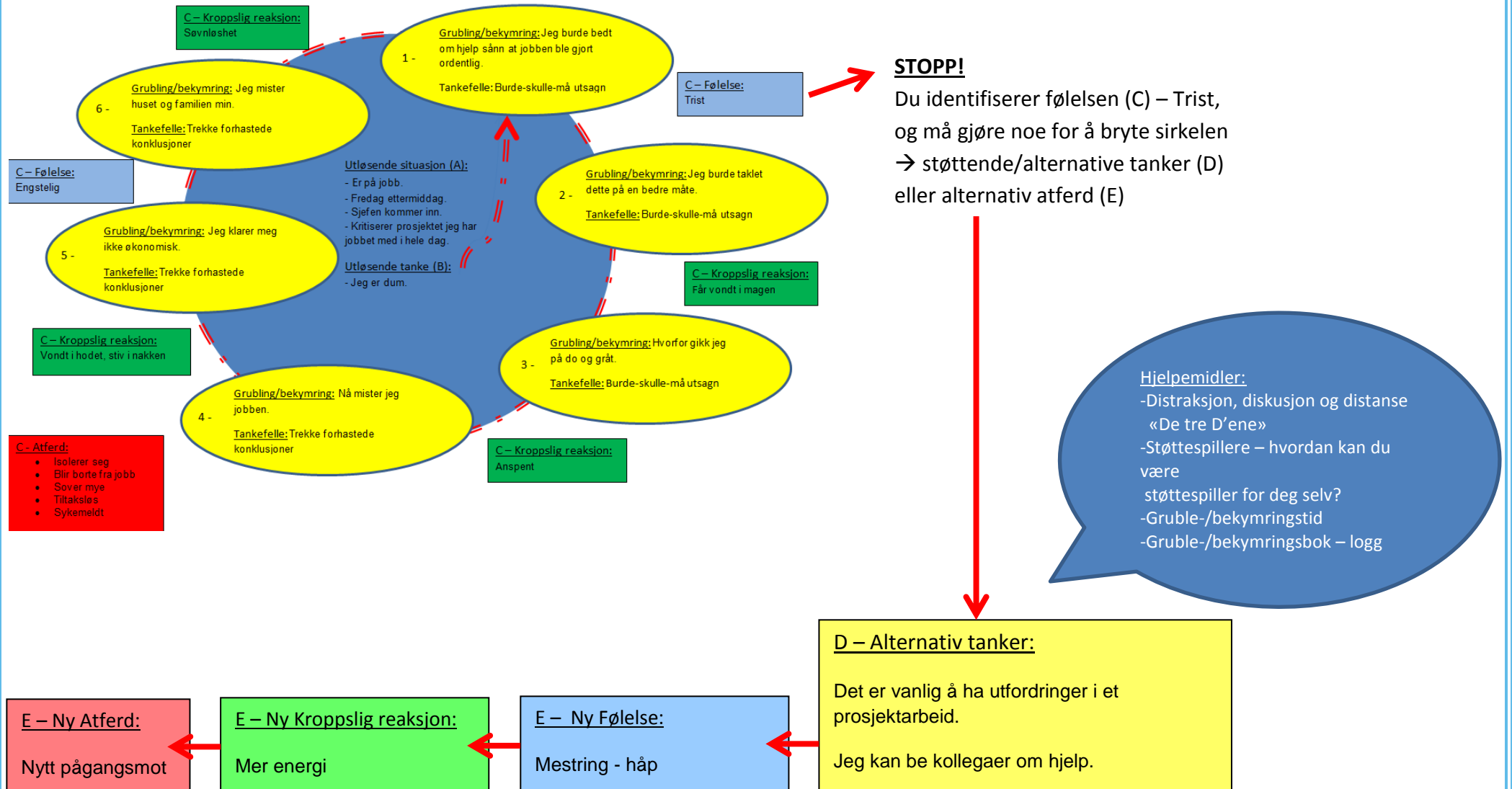
Den vennlige støttespiller

- Har jeg urimelige forventninger til meg selv?
- Bebreider jeg meg selv for noe som ikke er min skyld?
- Hva ville jeg sagt til en venn i samme situasjon?
- Hvis en venn hadde kommet til meg og spurt om råd, hva ville jeg sagt da?
- Hva ville vært en mer tolerant og vennlig måte å tenke på?

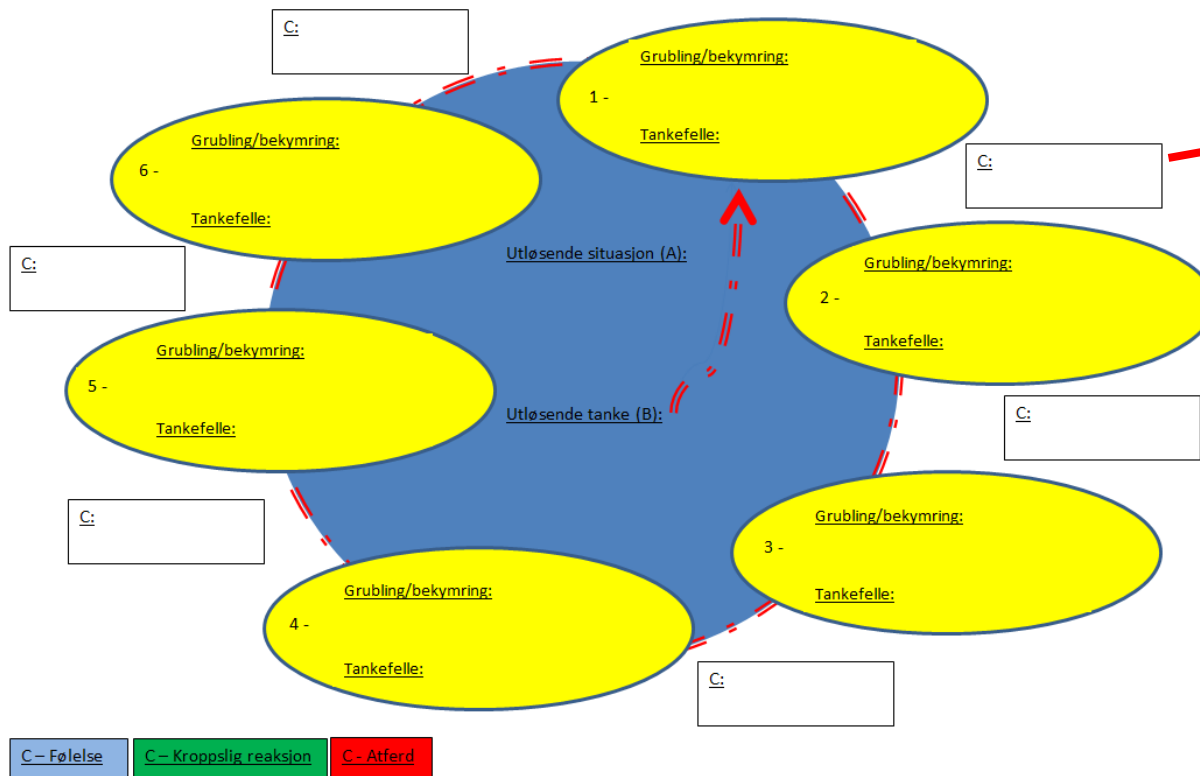
Den pragmatiske støttespiller

- Hvilken nytte har jeg av disse tankene?
- Hjelper de meg til å føle meg bedre?
- Åpner de opp for nye muligheter?
- Bidrar de til at jeg blir en bedre problemløser?
- Styrker de min selvfølelse og selvtillit?
- Styrker denne måten å tenke på mitt forhold til andre mennesker?

Gruble og bekymrings sirkelen (G/B), med tankefeller (T), føleres/atferd (C) og alternativer tanker/følelse – atferd (D/E) - ET EKSEMPEL

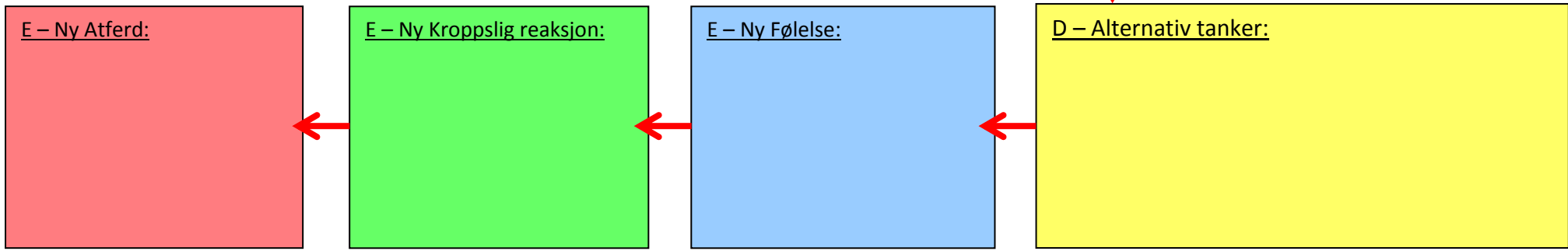
Gruble og bekymrings sirkelen (G/B), med tankefeller (T), føleres/atferd (C) og alternativer tanker/følelse – atferd (D/E)

STOPP!
 Du identifiserer følelsen (C) – Trist, og må gjøre noe for å bryte sirkelen → støttende/alternative tanker (D) eller alternativ atferd (E)

Hjelpemidler:
 -Distraksjon, diskusjon og distanse «De tre D'ene»
 -Støttespillere – hvordan kan du være støttespiller for deg selv?
 -Gruble-/bekymringstid
 -Gruble-/bekymringsbok – logg

C – Følelse   C – Kroppslig reaksjon   C – Atferd

Modul 3

Trinn 5: Aktivitetsskjema

Depresjon bidrar ofte til isolasjon og nedsatt aktivitetsnivå, hvor man slutter å gjøre ting som tidligere ga glede, mening og mestring. Dette igjen er med på å opprettholde depresjonen – og en er inne i «depresjonens onde sirkel».

Modul 3 - Trinn 5 tar sikte på å kartlegge ditt aktivitetsnivå. Dette gjøres ved at du daglig fyller ut aktivitetsskjema som er vedlagt. Vi ber deg å fylle ut et slikt skjema hver uke gjennom hele behandlingsprosessen.

I tillegg til å fylle ut aktivitetsloggen ber vi om at du gir et tall fra 0-10 som identifiserer din følelse av glede (G) og mestring (M) som er forbundet med dine daglige aktiviteter. Under ser du et eksempel på hvordan du kan fylle ut aktivitetsskjemaet ditt.

	Mandag _/_	Tirsdag _/_	Onsdag _/_	Torsdag _/_	Fredag _/_	Lørdag _/_
08-09						
09-10						
10-11	Sto opp	M 5				
11-12						
12-13	Dusjet	M 3 G 6				
13-14						
14-15						
15-16						
16-17						
17-18						
18-19						
19-20	Besøk av venn	G 7 M 6				
20-21						

Aktivitetsskjema for registrering av glede og mestring

Som et ledd i den kognitive behandlingen kan en ha nytte av å bruke et registreringsskjema for glede og mestring. Vanligvis tenker vi ikke over hva vi har glede av eller hva vi mestrer. Hvis vi i løpet av en uke registrerer hva vi har glede av og hva vi mestrer, vil vi få en realistisk oversikt. Kanskje er det annerledes enn vi tenker? En slik registrering kan vi gjøre ved hjelp av et registreringsskjema for glede og mestring. Når vi har glede av det vi gjør, skriver vi G. Når vi mestrer noe, skriver vi M. Hvis du vil gjøre det grundig, kan du gradere glede og mestring fra 1-10.

	<i>Mandag</i> _ / _	<i>Tirsdag</i> _ / _	<i>Onsdag</i> _ / _	<i>Torsdag</i> _ / _	<i>Fredag</i> _ / _	<i>Lørdag</i> _ / _	<i>Søndag</i> _ / _
08-09							
09-10							
10-11							
11-12							
12-13							
13-14							
14-15							
15-16							
16-17							
17-18							
18-19							
19-20							
20-21							
21-22							
22-23							

Modul 3

Trinn 6: Forberedelser til veiledningssamtale

Du begynner nå å nærme deg slutten av Modul 3. Trinn 6 er forberedelse til veiledning med din terapeut.

Før veiledningssamtalen er det viktig at du logger deg på <https://resp.nsd.uib.no/rph> og svarer på neste runde av spørreskjemaene. Disse er nå mindre omfattende (enn første skjema) – det vil ta deg ca 5-10 minutter, men er allikevel viktig i evalueringen av prosjektet. Inkludert i spørreskjemaene er to skjema - GAD-7 og PHQ-9. Dette er to kartleggingsskjema som måler ditt symptomtrykk.

I tilfelle du ikke er med i evalueringen må du fylle ut GAD-7 og PHQ-9 som følger vedlagt.

I tillegg ønsker vi at du fyller ut arket med overskriften «Oppsummering og tanker til veiledning».

Dato: ___/___-___

Er du sykemeldt? Ja: ___ Nei: ___,
hvis ja, hvilken sykemeldingsgrad: ___%,
fra dato: ___/___-___

GAD-7

Hvor ofte har du vært plaget av de følgende problemene i løpet av den sist uken:

0   1   2   3
Ikke i det hele tatt   Noen dager   Mer enn halvparten av dagene   Nesten hver dag

1. Følt deg nervøs, engstelig eller på tuppet	0	1	2	3
2. Ikke klart å stoppe eller kontrollere bekymringene dine	0	1	2	3
3. Bekymret deg for mye om ulike ting	0	1	2	3
4. Hatt vansker med å slappe av	0	1	2	3
5. Vært så rastløs at det har vært vanskelig å sitte stille	0	1	2	3
6. Blitt lett irritert eller ergret deg over ting	0	1	2	3
7. Følt deg redd som om noe forferdelig kunne komme til å skje	0	1	2	3

Total = ___ + ___ + ___ + ___

Hvis du har opplevd ett eller flere av de problemene som nevnes, i hvor stor grad har problemene gjort det vanskelig for deg å utføre arbeidet ditt, ordne med ting hjemme eller å komme overens med andre?

○   ○   ○   ○
Ikke i det hele tatt   Litt vanskelig   Svært vanskelig   Ekstremt vanskelig

Kilde: Spitzer RL, Kroenke K, Williams JBW, Lowe B. A brief measure for assessing generalized anxiety disorder. *Arch Intern Med.* 2006; 166: 1092-1097.

Oversatt til norsk av Sverre Urnes Johnson, Asle Hoffart, Pål Ulvenes, Harold Sexton & Bruce E. Wampold.

Dato: ____/____-____

PHQ-9

Hvor ofte har du vært plaget av de følgende problemene i løpet av den sist uken:

0   1   2   3
Ikke i det hele tatt   Noen dager   Mer enn halvparten av dagene   Nesten hver dag

1. Liten interesse for eller glede av å gjøre ting	0	1	2	3
2. Følt deg nedfor, deprimert eller fylt av håpløshet	0	1	2	3
3. Vansker med å sovne, sove uten avbrudd eller sovet for mye	0	1	2	3
4. Følt deg trett eller energiløs	0	1	2	3
5. Dårlig matlyst eller å spise for mye	0	1	2	3
6. Vært misfornøyd med deg selv eller følt deg mislykket, eller følt at du har sviktet deg selv eller familien din	0	1	2	3
7. Vansker med å konsentrere deg om ting, slik som å lese avisen eller se på tv	0	1	2	3
8. Beveget deg eller snakket så langsomt at andre kan ha merket det? Eller motsatt – følt deg så urolig eller rastløs at du har beveget deg mye mer enn vanlig	0	1	2	3
9. Tanker om at det ville vært bedre om du var død eller om å skade deg selv	0	1	2	3

Total = ____ + ____ + ____ + ____ + ____

Hvis du har opplevd ett eller flere av de problemene som nevnes, i hvor stor grad har problemene gjort det vanskelig for deg å utføre arbeidet ditt, ordne med ting hjemme eller å komme overens med andre?

○   ○   ○   ○
Ikke i det hele tatt   Litt vanskelig   Svært vanskelig   Ekstremt vanskelig

Utviklet av Dr. Robert L Spitzer. Oversatt til norsk av Sverre Urnes Johnson, Asle Hoffart, Pål Ulvenes, Harold Sexton & Bruce E. Wampold.

Oppsummering og tanker til veiledning

Hva har du lært i denne modulen?

Møtte du på utforinger underveis?

Forsto du oppgavene?

Har du spørsmål til veileder?

Egne notater:

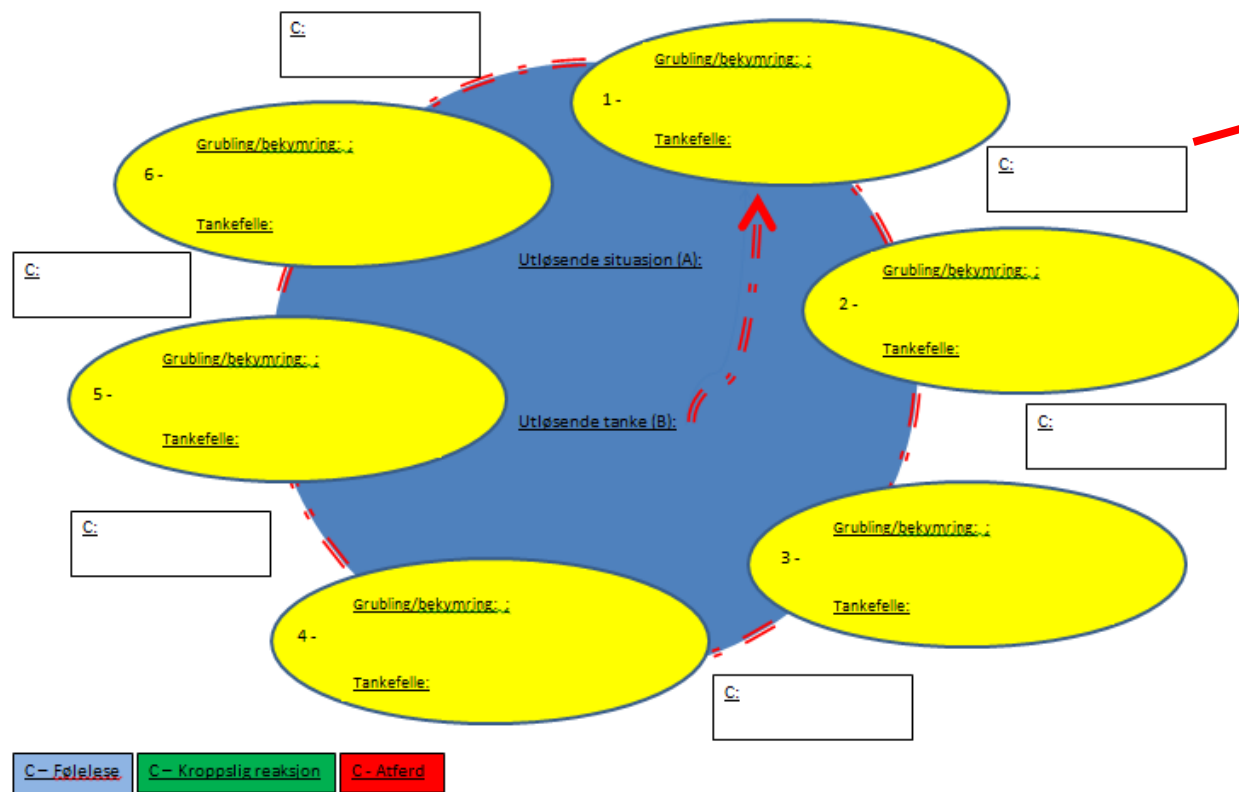

ABC-Skjema med Tankefeller og Gruble- og bekymringstanker

Situasjon – A - Hvor er jeg? - Når er det? - Hvem er jeg med? - Hva gjør jeg? - Hva skjer?	Tanker – B - Hva gå gjennom hodet mitt? - Hvilke forestillingsbilder har jeg? - Hva uttrykker mine følelser i situasjonen? - Hva er det verste som kan skje? - Er jeg lei meg for noe? - Hva sier hendelsen om andres tanker om meg og mitt forhold til andre?	Tankefeller – T - Hvilken tankefelle har jeg gått i nå? - Har jeg noen beviser for at det jeg tenker nå er sant?	Gruble- og Bekymringstanker – G/B - Tanker som utløser grubling og/eller bekymring. - Som starter en rekke tanker som kverner rundt og eskalerer mer og mer, og blir til en ond sirkel av tanker det er vanskelig å komme ut av.	Følelser inkl. kroppslige reaksjoner og atferd - C - Hvilke følelser er involvert? - Beskriv f.eks. hver følelse med et ord, som stresset eller irritert.

Gruble og bekymringssirkelen (G/B), med tankefeller (T), føleres/atferd (C) og alternativer tanker/følelse – atferd (D/E)

STOPP!

Du identifiserer følelsen (C) – Trist, og må gjøre noe for å bryte sirkelen → støttende/alternative tanker (D) eller alternativ atferd (E)

Hjelpemidler:

- Distraksjon, diskusjon og distanse «De tre D'ene»
- Støttespillere – hvordan kan du være støttespiller for deg selv?
- Gruble-/bekymringstid
- Gruble-/bekymringsbok – logg

C – Følelse   C – Kroppslig reaksjon   C – Atferd

